

DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Brecht Demasure¹, Yves Segers²

Yves Segers

¹ **Centrum Agrarische Geschiedenis vzw**

Atrechtcollege, Naamsestraat 63, 3000 Leuven
E-mail: brecht.demasure@cagnet.be

² **Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis**

Atrechtcollege, Naamsestraat 63, 3000 Leuven
E-mail: yves.segers@icag.kuleuven.be

Na het uitbreken van de oorlog in augustus 1914 reageerde de Belgische vissersgemeenschap uiteenlopend. De meeste vissers kozen ervoor om uit te wijken naar het buitenland. Zij namen enkel hun familie en wat persoonlijke bezittingen mee. Vissers die over een grotere boot beschikten, hielpen mee met de evacuatie van binnenlandse vluchtelingen. De visprijzen kenden tijdens de eerste oorlogsmaanden een sterke daling. Oostende, een belangrijke markt voor de export van visserijproducten, zag zijn uitvoer volledig wegvallen waardoor de prijzen in de vismijn stelselmatig afnamen. Door de sluiting van de grenzen, keerden zelfs hele treinladingen in de zomerse hitte terug naar de Belgische kust. Bovendien was de binnenlandse afzetmarkt reeds verzadigd.

Vanaf eind september vluchtten bijna alle Oostendse vissers naar het buitenland. Op 22 oktober 1914 verbood de bezetter iedere vorm van visvangst. De Duitsers waren achterdochtig tegenover vissersvaartuigen die de haven wilden binnenvaren. Bij het minste onraad gingen ze over tot beschietingen. Hoewel veel schepen en boten gevlucht waren, bleven er in Oostende een dertigtal kleine garnaalbootjes en sloepen achter, net zeewaardig genoeg om tot kustvisserij over te gaan. De bezetter gaf in 1915 de toestemming om te vissen tot net buiten de havengeul. De Oostendse visvangst was een welgekomen aanvulling voor de gebrekkige voedselvoorrading. De gevangen vis mocht enkel in de vismijn worden verkocht. Op 21 mei 1915 vond de eerste officiële verkoop plaats sinds de bezetting. De vis werd onder quota verkocht zodat elk gezin de kans kreeg om te kopen. Het doorverkopen van gezinskaarten aan vishandelaars was strikt verboden. De visvangsten groeiden gestaag en ook de dagelijkse omzet in de vismijn nam toe. Op het einde van de oorlog eiste de bezetter alle visvangsten op. Duitsland kreeg immers problemen met de voedselvoorrading van zijn leger. Op 6 oktober 1918 werd de toegang van de havengeul volledig versperd.

Fig. 1 In Engelstalige media werd opgeroepen om zorgvuldig met voedsel om te gaan. Vissers werden als helden afgeschilderd (Beeld: Warmuseum Canada).

Fig. 2 Onmiddellijk na de oorlog werd er in Oostende gratis vis verdeeld onder de hongerige bevolking (Beeld: Archief Bestuur van het Zeewezen, nr. 7921).

Alle vissers die beschikten over een zeewaardige boot zochten vanaf de herfst van 1914 andere oorden op. De meeste vissers uit Heist en Zeebrugge trokken naar Zierikzee in Nederland. Ze bleven een tijdje met hun gezinnen op hun bootjes wonen. In de opgerichte garnalenpellerijen gingen de vrouwen van de vissers aan de slag. Na een aanval van een Duitse onderzeeër in augustus 1915 voeren de Belgische vissersboten onder Nederlandse naam en letterteken. Ook Frankrijk en Engeland kregen Belgische vissers over de vloer. Door diverse omstandigheden bleven ze niet allemaal in de visserij. Schepen werden opgeëist, gingen verloren of werden gebruikt voor reserveonderdelen. De Belgische stoomboten schakelden zich naadloos in de Britse zeevisserij in. Ze opereerden vanuit Milford Haven, Swansea en Fleetwood. Algemeen genomen waren de levensomstandigheden in Groot-Brittannië beter dan in België. De salarissen stegen sneller dan de prijzen van levensmiddelen. De nabijheid van de visgronden liet de vissers toe om enerzijds langer uit te varen en om anderzijds meer tijd aan wal te besteden bij vrouw en kind. De Belgische vissers die naar Frankrijk vluchtten, waren ingedeeld in drie groepen en stonden elk onder het toezicht van een Belgische maritieme commissaris. Ze waren verspreid over de havens van Noord-Frankrijk (Calais, Duinkerken), de regio Dieppe en de Normandische kust. Sommige vissers namen actief deel aan de oorlog en waren betrokken bij de bevoorrading van de Belgische troepen. Af en toe voerden vissersboten ook ondersteunende en begeleidende taken uit zoals het ruimen van mijnen of het begeleiden van duikboten.

De gevolgen van de oorlog waren zwaar voor de uitgeweken vissers. Niet minder dan 74 doden vielen te betreuren. Van de vooroorlogse vloot gingen 7 stoomboten en 125 zeilboten verloren. In december 1918 keerde de eerste stoomtreiler terug naar Oostende. Het schip was volgeladen met vis, een geschenk van de uitgeweken vissers in Milford Haven aan de hongerige Oostendse bevolking. De vissersboten keerden echter niet meteen allemaal terug. Wegens gebrek aan materiaal en door de vernielde haveninstallaties waren de exploitatiekosten in België hoog. De binnenlandse vraag naar vis was dan weer laag. De bevolking was sterk verarmd.

De invloed van de Eerste Wereldoorlog op de zeevisserij was divers. Door de uitwijking hadden sommige vissers heel wat reserves opgebouwd waardoor ze de stap zetten naar motorvisserij of naar hoogzeeverij (IJslandvaart). Het Brusselse grootkapitaal investeerde fors in de uitbreiding van de vissersvloot en in de stoomvisserij. Er waren een aantal technische gevolgen voor de visserijsector. Tonnenmaat en lengte namen toe en het comfort aan boord verbeterde. Draadloze telegrafie en de eerste koelinstallaties geraakten ingeburgerd. De uitgeweken vissers hadden vanuit hun nieuwe thuishavens bovendien nieuwe visgronden verkend in het Kanaal van St.-George, het Kanaal van Bristol en de Ierse Zee. Ook na 1918 bleven de vissers deze visgronden aandoen met grote vangsten tot gevolg. In Groot-Brittannië kwamen de vissers tot slot in contact met de militante Britse vakbeweging voor vissers en zeelieden. Het 'revolutionaire' gedachtegoed brachten ze mee naar België, tot woede van de traditionele grote rederijen. Op 15 juni 1920 brak een algemene staking uit die tot oktober zou duren. In 1921 ontstond vanuit de socialistische beweging de zogenaamde 'rode vloot', de NV Oostendsche Reederij.

REFERENTIES

Demasure B. 2013. Den oarienk eeft uus gered. Visserij en de Eerste Wereldoorlog. De Grote Oorlog en de Zee - De Grote Rede: Nieuws over onze Kust en Zee. 36: 90-96.

Elleboudt A. en G. Lefèvre. 1920. Oostende onder de Duitse bezetting, 1914-1918. 2 dln., Oostende.

Schot J. 1988. Vlaamse vissers als vluchtelingen in Zierikzee (1914-1918). Rond de Poldertorens. 13: 71-83.

Weise R. 1998. Zeelui van bij ons (2): Onze Vlaamse vissers in de 1e Wereldoorlog. Heemkundige Kring De Plate. 28 (12): 245-255.